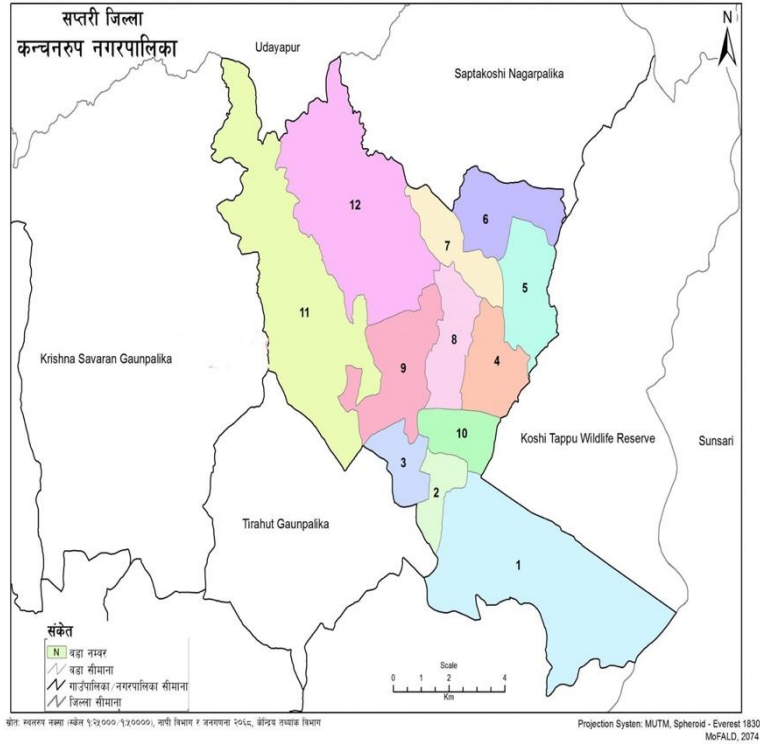

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति
कञ्चनरुप नगरपालिका, सप्तरी

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति नीति
कञ्चनरुप नगरपालिका
२०७९

कञ्चनरुप नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
सप्तरी

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति
कञ्चनरुप नगरपालिका, सप्तरी

१. पृष्ठभूमि:

नेपालको संविधानको प्रस्तावनामा नै लैङ्गिक विभेद अन्त्य गरी समानुपातिक समावेशी र सहभागिता मूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने व्यवस्था गरेको छ । यसै गरी धारा ३८ ले मौलिक हक अन्तर्गत महिलाको हक समावेश गरेको छ । महिला हक अन्तर्गत प्रत्येक महिलालाई लैङ्गिक भेदभाव विना समान वंशीय हक हुने, प्रत्येक महिलालाई सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी हक हुने, महिला विरुद्ध धार्मिक, सामाजिक, सांस्कृतिक परम्परा, प्रचलन वा अन्य कुनै आधारमा शारीरिक, मानसिक, यौनजन्य, मनोवैज्ञानिक वा अन्य कुनै किसिमको हिंसा जन्य कार्य वा शोषण गरिने छैन । त्यस्तो कार्य कानून बमोजिम दण्डनीय हुनेछ र पीडितलाई कानून बमोजिम क्षतिपूर्ति पाउने हक हुने कुरा उल्लेख गरिएको छ । राज्यका सबै निकायमा महिला तथा पछाडी परेका समुदाय र समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागी हुने हक हुने, महिलालाई शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षामा सकारात्मक विभेदका आधारमा विशेष अवसर प्राप्त गरिने हक हुने, सम्पत्ति तथा पारिवारिक मामिलामा दम्पतीको समान हकहुने व्यवस्था समेत गरेको छ ।

यसैगरी धारा ४२ अन्तर्गत सामाजिक रूपले पछाडि परेका महिला लगायतलाई समावेशी सिद्धान्तका आधारमा राज्यको संरचना तथा सार्वजनिक सेवामा सहभागिताको हक हुने उल्लेख गरी सामाजिक न्यायको हक प्रत्याभूत गरेको छ । धारा ४३ ले आर्थिक रूपले विपन्न, अशक्त र असहाय अवस्थामा रहेका एकल महिला लगायतलाई कानून बमोजिम सामाजिक सुरक्षाको हक सुनिश्चित गरेको छ । राष्ट्रिय योजना आयोगले पन्ध्रौं योजना (आर्थिक वर्ष २०७६/७७-२०८०/८१) को आधार- पत्र तर्जुमा गर्दा संविधानमा व्यवस्था गरेका मौलिक हक, अन्तराष्ट्रिय सन्धि, महासन्धि र अन्य दस्तावेजका साथै नेपाल सरकारले विभिन्न समयमा व्यक्त प्रतिबद्धताहरूलाई केन्द्रमा राखेको छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ लगायतका कानूनहरू र राष्ट्रिय लैंगिक समानता नीति २०७७, प्रदेश तथा स्थानीय तहका लागि लैंगिक उत्तरदायी बजेट नमुना निर्देशिका २०७७ कार्यान्वयनमा छन् ।

माथि नै उल्लेख गरिसकिएको छ कि लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण विश्वव्यापी सावाल हो, त्यसैले यसको चर्चा विश्वव्यापी रूपमै हुन्छ र सुधारात्मक प्रयासहरू पनि विश्वव्यापी रूपमै भएका छन् । नेपालमा पनि लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको सुधार र परिवर्तनका लागि धेरै संस्थागत कार्यहरू भएको हामी पाउँछौं । विगतमा कार्यक्रमहरू मार्फत लैससासलाई सुदृढ बनाउने कोशिस भएको थियो । हाल आएर लैससासलाई व्यवस्थित, सुदृढ र परिवर्तन गर्नका निमित्त विभिन्न ऐन कानूनहरू निर्माण भएका छन् । लैससासमा विद्यमान प्रयास, नीति नियम तथा प्रावधान सम्बन्धमा यहाँ संक्षिप्त रूपमा उल्लेख गरिएको छ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ११ मा उल्लेख गरिए बमोजिम नगरपालिकाको काम, कतव्य र अधिकार अन्तर्गत विभिन्न बुँदाहरूले जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र अशक्तहरू सहित सुकुम्बासी व्यवस्थापन गर्न लक्षित समुह सम्बन्धी स्थानीय योजना, कार्यक्रम, स्रोत परिचालन र व्यवस्थापन, सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी स्थानीय तथ्याङ्क र सूचना व्यवस्थापन र गरिब घरपरिवार पहिचान सम्बन्धी स्थानीय सर्वेक्षण, सूचना व्यवस्थापन र नियमन गर्ने कुराहरू उल्लेख गरिएको छ ।

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति
कञ्चनरूप नगरपालिका, सप्तरी

ऐनको दफा १२ मा उल्लेख गरिए बमोजिम वडा समितिको काम, कतव्य र अधिकार अन्तर्गत स्थानीय तहको योजना तर्जुमा गर्दा सहभागितामूलक योजना तर्जुमा प्रणाली अनुसार बस्ती वा टोलस्तरबाट योजना तर्जुमा प्रकृया अवलम्बन गरी महिला तथा पिछ्छडिएको वर्गको सहभागितामा जोड, योजना बनाउदा महिला, बालबालिका तथा पिछ्छडिएका वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने योजना छनौटमा जोड दिदै लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण (लैससास) प्रवर्द्धन गर्ने व्यवस्थालाई जोड दिएको छ । उक्त ऐनले वडा भित्र बालविवाह, बहु-विवाह, लैङ्गिक हिंसा, घरेलु हिंसा, जातीय छुवाछुत, दहेज तथा दाइजो, हलिया प्रथा, छाउपडि, कमलरी प्रथा, बालश्रम, मानव बेचबिखन जस्ता सामाजिक कुरीति र अन्धविश्वासको अन्त्य गर्ने गराउने दायित्व समेत सुम्पेकोछ ।

दिगो विकास लक्ष्यका पाँच स्तम्भ अन्तर्गत स्तम्भ २ को मानव अन्तर्गत सबै प्रकारका गरिवी र भोकमारीको अन्त्य गर्ने र मर्यादा एवम् समानता कायम गर्ने उल्लेख छ । त्यसैगरी स्तम्भ ४ मा शान्तिपुर्ण, न्यायसंगत र समावेशी समाजको निर्माण गर्ने कुरा उल्लेख छ । प्रमुख १७ लक्ष्यहरु अन्तर्गत लक्ष्य नं. १ मै सबै ठाउँमा सबै प्रकारको गरिवी अन्त्य गर्ने कुरा उल्लेख छ । लक्ष्य नं. ३ मा सबै उमेर समुहका व्यक्तिका लागि स्वस्थ जीवन सुनिश्चित गर्दै समृद्ध जीवन प्रवर्द्धन गर्ने विषय राखिएको छ । लक्ष्य नं. ११ मा शहर तथा मानव बसोबासलाई समावेशी, सुरक्षित, उत्थानशिल र दिगो बनाउने भनिएको छ । त्यसैगरी लक्ष्य नं. १६ मा दिगो विकासको लागि शान्तिपुर्ण र समावेशी समाजको प्रवर्द्धन गर्ने, सबैको न्यायमा पहुँच सुनिश्चित गर्ने र सबै तहमा प्रभावकारी, जवाफदेही र समावेशी संस्थाको स्थापना गर्ने कुराको व्यवस्था गरिएको छ ।

दिगो विकास लक्ष्य अन्तर्गत लक्ष्य नं. ५ मा लैङ्गिक समानता हासिल गर्ने र सबै महिला, किशोरी र बालिकालाई सशक्त बनाउने भन्ने कुरा स्पष्ट रूपमा उल्लेख भएको हुँदा नेपालले पनि सन् २०३० सम्ममा पुरा गर्ने सुचकहरुमा यो लक्ष्य नं. ५ पनि प्राथमिकतामा पर्दछ ।

१.१. कञ्चनरूप नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय:

कञ्चनरूप नगरपालिका मधेश प्रदेश अन्तर्गत सप्तरी जिल्लामा अवस्थित एक नगरपालिका हो । यो नगरपालिका पूर्ण रूपले तराई भू भागमा अवस्थित छ । यस नगरपालिकामा आदिकाल देखि तराइमा बसोबास गर्ने समुदाय र पहाडबाट बसाई सरेर आउने समुदाय दुवै थरीको सामन्जस्य पूर्ण बसोबास रहेको छ । साविकका बैरवा गाविस र कञ्चनरूप नगरपालिका मिलेर बनेको यो नगरपालिका १४३.३३ वर्ग कि.मी. क्षेत्रफलमा फैलिएको छ । यस परिच्छेदमा यहाँको भौगोलिक अवस्थिति, ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण, राजनीतिक अवस्थिति, प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक उत्कृष्टता, विकास संभावनाहरुलाई देहाय बमोजिमका शिर्षकहरुमा व्याख्या गरिएको छ ।

भौगोलिक अवस्थिति कञ्चनरूप नगरपालिका समुन्द्री सतहवाट ७५ देखि ३०० मिटर सम्मको उचाईमा अवस्थित रहेको छ । यो नगरपालिका भौगोलिक अवस्थितिका हिसाबले २६ डिग्री ३२ मिनेट ५३ सेकेण्ड देखि २६ डिग्री ४२ मिनेट ४४ सेकेण्ड उत्तरी अक्षांश र ८६ डिग्री ४९ मिनेट ३३ सेकेण्ड देखि ८६ डिग्री ५९ मिनेट २६ सेकेण्डपूर्वी देशान्तरमा फैलिएको छ (GIS calculation). यस नगरपालिकाको पूर्वमा सप्तकोशी (कोशी टप्पु वन्य जन्तु आरक्ष), पश्चिममा कृष्णसबरन गाउँपालिका र तिरहुत गाउँपालिका तथा दक्षिणमा हनुमाननगर कंकालिनी नगरपालिका रहेका छन् । नगरपालिकाको उत्तरमा सप्तकोशी नगरपालिका तथा उदयपुर जिल्लाको सिमाना रहेका छन् । जिल्लाको कूल क्षेत्रफल १२७५ वर्ग किमी मध्ये ११.२४ प्रतिशत भू-भाग ओगट्ने यस नगरपालिकाको कूल

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति
कञ्चनरूप नगरपालिका, सप्तरी

क्षेत्रफल १४३.३३ वर्ग किमी छ । साविकका बैरवा गाविस र कञ्चनरूप नगरपालिका समायोज गरी कञ्चनरूपनगरपालिका निर्धारण गरिएको हो । यस अघि कञ्चनरूप नगरपालिका साविकका बैरवा, बरमभिया, बदगामा, जगतपुर, पिप्रा पूर्व, धरमपुर, घोघनपुर, कंचनपुर, रूपनगर र ठेलिया गाविस मिलाएर वि.सं २०७३ सालमा पुनर्संरचना गरिएको थियो । हाल यस नगरपालिकामा १२ वडा विभाजन गरिएको छ । वि सं २०७८ को जनगणना अनुसार यस नगर पालिकामा जम्मा जनसंख्या ५८,८८२ मध्ये पुरुष २८,९४९ र महिला २९,९३३ छन् । यो अनुपात हेर्दा महिलाको संख्या बढि देखिन्छ । यस्तै गरि यस नगर पालिकाका जातजातिहरूमा, थारु, यादव, मुसहर, सतार, तेली, चमार, हरिजन, क्षेत्री, बाहुन, मलाह आदि जातिहरू परापूर्व कालदेखिनै बसोवास गरेका छन् ।

२. अवस्था विश्लेषण:

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति निर्माण गर्ने सन्दर्भमा नगरपालिकाको अवस्था विश्लेषण गर्नु पर्ने हुन्छ, यसकालागि SWOT विश्लेषण औजार प्रयोग गरी नगरपालिकाको अवस्था विश्लेषण गरिएको छ । अवस्था विश्लेषण गर्दा ४ पाटोबाट विश्लेषणको व्याख्यान गरिएको छ ।

२.१. SWOT विश्लेषणका पाटाहरू

SWOT विश्लेषणको पाटाहरूलाई ध्यान दिइ लैससासको दृष्टिलाइ मध्यनजर गर्दै यस कञ्चनरूप नगरपालिकाको सवल पक्ष, सुधार्नु पर्ने पक्ष, अवसर र चुनौतीको विश्लेषण गरिएको छ । यसरी विश्लेषण गर्दा नगरपालिकाको सम्पूर्ण लैससासलाई मुलप्रवाहिकरण, संस्थागत संरचना तथा नगरपालिकाको सेवा प्रवाहमा समावेशीतालाई ध्यान दिइएको छ । SWOT विश्लेषणका पाटाहरू निम्न बमोजिम छन्

सवल पक्ष	सुधार्नु पर्ने पक्ष
१. नगरपालिका भित्रका विभिन्न निकाय संघ संस्थामा पुरुष र महिलाको पुर्ण रूपमा सहभागिता हुने गरेको	१. लैङ्गिक समानताका आधारमा महिला, पुरुष तथा तेस्रो लिंगिको लागि जनचेतना नेतृत्व विकास जस्ता तालिमहरू नगरपालिकाको सवै जातजाति वर्ग समुदायमा गराउनु पर्ने
२. महिला शसक्तिकरण रोजगार मुलक तथा सिप मुलक तालिमहरूको लागि नीतिबनाएको	२. विपन्न, अल्पसंख्यक तथा सवै जातजाति वर्ग समुदाय समावेश हुने गरी सुचनामुलक कार्यक्रमहरू बारे सुभाब दिनु पर्ने जातिय छुवाछुत तथा भेदभाव जस्ता व्यवहारलाई न्युनिकरण गर्नकोलागि आवश्यक पहल गर्नु पर्ने
३. आर्थिक शसक्तिकरणको लागि विपन्न वर्ग तथा अल्पसंख्यक, जातजाति, महिला पुरुष उत्थान कार्यक्रमहरू लागु गरिएको	३. बालबालिका महिला तथा अपांगता भएका व्यक्तिहरूको शसक्तिकरण कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिनु पर्ने
४. लिंगको आधारमा महिला हिंसा न्युनिकरणको लागि सचेतना कार्यक्रम गर्ने गरेको	४. महिलाको लागि जनचेतना सम्बन्धि थप तालिम दिनु पर्ने
५. नगरपालिकाबाट संचालन गरिने तालिम, गोष्ठि तथा सभामा महिला, पुरुष तथा उपेक्षित समुदायको अर्थपुर्ण सहभागिताको सुनिश्चित गरिएको	
६. नगरपालिकाबाट गठन हुने सम्पूर्ण समिति	

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति
कञ्चनरुप नगरपालिका, सप्तरी

<p>तथा उपसमितिहरूमा ३३ देखि ५० प्रतिशत आरक्षण दिएको</p> <p>७. लैंगिक समानता सम्बन्धि सचेतनामुलक शिक्षा दिएको</p> <p>८. वार्षिक योजना तर्जुमा प्रकृत्यामा महिला, पुरुष तथा उपेक्षित समुदायको सकृय सहभागितामा बजेट छुटयाउने गरेको</p> <p>९. अन्तर्राष्ट्रिय, संघ, प्रदेश महिला सम्बन्धि नगरपालिकाबाट कानुन बमोजिम प्रतिबद्धता गरेको</p> <p>१०. सुत्केरी महिलाहरूको लागि एक्वुलेन्स सेवा प्रदान गरेको</p> <p>११. एकल महिला कोष तथा कार्यविधि तयार गरेको</p> <p>१२. लैंगिक हिंसा कोषको स्थापना तथा कार्यविधि निर्माण तथा कार्यान्वयन भएको</p> <p>१३. अपांगता परिचयपत्र वितरण कार्यविधि भएको</p> <p>१४. उच्चमशिल महिलाहरूलाई सिलाइ कटाइ तालिम संचालन गरेको</p> <p>१५. महिलाहरूलाई प्रोत्साहित गर्न आर्थिक रकमबाट सम्मानित गर्ने तथा प्रत्येक क्षेत्रमा सहभागि गराउने गरेको</p>	<p>५. महिलाहरूलाई पुरुष सरह समान हक दिनुपर्ने</p> <p>६. आर्थिक, सामाजिक राजनैतिक शैक्षिक क्षेत्रमा महिलाको पहुच पुरयाउने</p> <p>७. बालमैत्री, महिला मैत्री, शौचालय निर्माण गर्नुपर्ने</p> <p>८. कुनै किसिमको दवाव रहित समाजको निर्माणमा सहयोग गर्नु पर्ने</p> <p>९. लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण नीति तर्जुमागर्नु पर्ने</p> <p>१०. वडा तथा नगरपालिकाको नेतृत्व विकास तथा आर्थिक विकासका कार्यक्रममा एकल महिलालाई प्रतिनिधित्व गराउनु पर्ने</p> <p>११. संस्थागत संरचना लैंगिक मैत्री बनाउनु पर्ने</p> <p>१२. बनाएको बन्न थालेका लैंगिक समानता कार्य विधि कार्यान्वयनमा जोड दिनु पर्ने</p> <p>१३. दिगो विकास लक्षको स्थानियकरण गर्नु पर्ने</p> <p>१४. नगरपालिकाको कार्यक्रममा खण्डिकृत तथ्यांकलाई व्यवस्थित गर्नुपर्ने</p>
अवसर	चुनौती
<p>१. महिला पुरुष तेस्रो लिंग विपन्न वर्ग फरक क्षेमता भएका व्यक्तिहरु सवै जातजातिहरुमा समान व्यवहार गर्नु पर्ने भावनाको विकास भएको छ</p> <p>२. कार्य पालिका पदाधिकारी सवैले लैंगिक समानताको बारेमा जानकारीप्राप्त गर्नु भएको छ</p> <p>३. नगरपालिको सवै कार्यक्रममा महिलालाई ५० प्रतिशत सहभागि गराउने प्रतिबद्ध भएको</p> <p>४. सामाजिक, आर्थिक राजनैतिक क्षेत्रमाहरुमा महिलाहरुलाई सहभागि गराउने अवसर पाउनु पर्छ भन्ने सम्बन्धि वकालत गर्ने गरेको</p>	<p>१. बरम्बार लैंगिक समानताको सचेतना कार्यक्रम भए पनि छुवाछुत तथा भेदभावजन्य व्यवहारहरु नहटेको कारण लैससासको पुर्ण कार्यान्वयन गर्नमा कठिनाइ</p> <p>२. महिला पुरुष तथा तेस्रो लिंगको लैंगिक समानताको हक अधिकार भए पनि महिलाहरुको अर्थपुर्ण सहभागितामा कमि</p> <p>३. हिंसामा परेका महिला तथा अपांगता भएकाव्यक्तिहरु विभिन्न क्षेत्रमा सधै पिछडिएको अवस्था कायमनै रहनु</p> <p>४. सम्पुर्ण सामाजिक विभेद समुदायमा कायम रहेको</p> <p>५. लैससास सम्बन्धि नीति कार्यविधि तयार नभैसकेकोले लैससास मुलप्रवाहिकरण गर्नमा</p>

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति
कञ्चनरुप नगरपालिका, सप्तरी

<p>५. लक्षितवर्गहरूको आत्मवल बढने खालको कार्यक्रमहरू गराएकोले लैससास प्रबर्द्धन गर्ने अवसर भएको</p> <p>६. लैंगिक समानता सम्बन्धि नीति बनाउनकोलागि नगरपालिका प्रतिबद्ध भएको</p> <p>७. समावेशिकरणको सिद्धान्त अनुरूप महिला तथा उपेक्षित वर्गको लागि आरक्षण सिटको व्यवस्था गरेको</p> <p>८. महिला तथा उपेक्षित वर्गहरूलाई साना साना व्यवसायहरू जस्तै कम्प्युटर सम्बन्धि काम, सिलाइ बुनाइ तालिम तथा सरकारी सेवामा सहभागि गराउन तर्फ नगरपालिका उन्मुख भएको</p>	<p>कठिनाइ</p> <p>६. लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यकहरूलाई समावेशीकरण गर्नमा कठिनाइ</p> <p>७. सामाजिक मुल्य मान्यता तथा धार्मिक वाध्यताको विरुद्ध निति नियम कार्यान्वयनमा कठिनाइ</p> <p>८. सकारात्मक सोचको कमि चुनौती</p> <p>९. पुरुष प्रधान समाज हुनुले शक्ति वाडफाडमा</p> <p>१०. सामाजिक परम्परा तथा जरो गडेर वसेको सोचको परिवर्तन गर्नमा कठिनाइ</p> <p>११. अशिक्षा</p> <p>१२. गरिवि</p> <p>१३. जातिगत रितिरिवाजले गर्दा रुपान्तरिक समाजको सृजना गर्नमा समस्या</p>
--	---

२.२. सरोकारवालाहरूको पहिचान:

यस नगर पालिकामा विभिन्न संघ संस्थाहरू कार्यरत छन जसले प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रुपमा लैससासको क्षेत्रमा सहयोग गरिरहेका छन । लैससासको प्रबर्द्धन गर्नेमा प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने सरोकारहरूमा नगर पालिका, न्यायिक समिति, प्रदेश सरकार, विभिन्न संजालहरू, समन्वय समितिहरू, टोल विकास संस्था, विद्यालय, सहकारी संस्थाहरू, आमा समुह, गैरसरकारी संस्थाहरू, यस्तै गरी अप्रत्यक्ष रुपमा सरोकार राख्ने सरोकारहरूमा लघुवित्त वित्तीय संस्था, बैंक, व्यापार संघ, राजनीतिक दलहरू । उपरोक्त सरोकारवालहरू संग समन्वय गरी प्रभावकारी सहकार्य गर्ने उचित वातावरण बनाउदा लैससासको सहि कार्यान्वयन हुन सक्छ ।

२.३. लक्षित वर्गको पहिचान:

लैससासको मुद्दामा प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने लक्षित वर्गहरूको पहिचान गर्ने सन्दर्भमा यस नगरपालिकामा निम्न लक्षित वर्गहरूको पहिचान गरियोको छ।
महिला, वालवालिका, जेष्ठ नागरिक, फरक किसिमको क्षेमता भएका व्यक्ति, एकल महिला, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, सुकुम्वासी, उपेक्षित वर्ग, उपेक्षित समुदाय

३. दिर्घकालिन सोच (Vision)

विद्यमान भेदभाव तथा असमानताको अन्त गरि समृद्ध र समतामूलकसमाजको निर्माण गर्ने

४. ध्यय (Mission)

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति
कञ्चनरुप नगरपालिका, सप्तरी

सामाजिक समावेशीकरणका सबै आयामहरूलाई मुलप्रवाहिकरण तथा आन्तरिकीकरण गर्दै यसको संस्थागत सुदृढिकरण गर्ने ।

५. लक्ष (Goal)

पाँच वर्ष भित्र यस नगरपालिकाभित्रका लैससास अर्न्तगतका लक्षित वर्गहरूको आर्थिक, सामाजिक शैक्षिक र राजनीतिक पहुँच बृद्धि भई गुणस्तरीय जीवनस्तर सुधार र आदर्श समाज निर्माण भएको हुनेछ ।

६. उद्देश्य(Objective)

यस रणनीतिको उद्देश्यःलैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण मुलप्रवाहिकरण गर्नको लागि नगरपालिकाको सम्पूर्ण कार्यक्रम, नीति तथा स्रोतलाइ दिगो तथा लैससास मैत्रि बनाइ लैससास संस्थागत गर्ने रहेको छ । यस्का विस्तारित उद्देश्यहरु निम्न बमोजिम छनः

1. संस्थागत संरचना र कार्यक्रमहरूमा महिला र सीमान्तकृत समुहहरूलाई समावेशी गर्नको लागि लैससास मूलप्रवाहिकरण मार्फत सशक्तिकरण गर्ने
2. महिला र सीमान्तकृत समुहहरूलाई समावेश गरि क्षमता अभिवृद्धि गर्दै आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरण गर्ने ।
3. महिला र सीमान्तकृत समुहहरूलाई विकासको मुलप्रवाहमा ल्याउनका लागि आवश्यक पर्ने नीति, रणनीति, ऐन तथा कानुन बनाइ कार्यान्वयन गर्ने
4. योजना तथा कार्यक्रमहरू लैगिक उत्तरदायी बजेट बमोजिम निर्माण तथा कार्यान्वयन गरी सबै योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई लैससास मैत्रि बनाउनको लागि क्षमता अभिवृद्धि गर्ने
5. लैससासबारे अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता, सन्धि तथा महासन्धिहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा स्थानियकरण गर्नको लागि क्षमता विकास गर्ने
6. सबै नीति, योजना र आयोजना तथा कार्यक्रम प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न प्रत्येक चरणमा लैससास दृष्कोणबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने र यसलाई संस्थागत गर्दै लैजाने ।
7. लैससास सम्बन्धी नीति निर्माण तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न केन्द्र, प्रदेश, विभिन्न प्रतिष्ठान, आयोग, समिति, दातृ निकाय, गैरसरकारी निकाय र स्थानीय सरकार आदि संग समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने ।
8. विद्यमान सामाजिक विभेदहरू तथा असमानताको खाडललाई अन्त्य गर्न परम्परागत हानिकारकअभ्यासको प्रचलनलाई हटाउनस्थानीय सरकार,सेवा प्रदायक सरोकारवालासंस्था तथा समुदायहरूलाई सचेतना गर्ने ।

७. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण नीति(GESI Policy)

माथि उल्लेखित उद्देश्य हासिल गर्नको लागि निम्नानुसार नीतिहरु कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१. सम्पूर्ण योजना तथा कार्यक्रमलाई लैससास दृष्कोणबाट संस्थागत गरी त्यसमा महिला र सीमान्तकृत समुहको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चितता गरिने छ,

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति
कञ्चनरुप नगरपालिका, सप्तरी

२. लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटलाई तथा लैङ्गिक उत्तरदायी र समावेशी बजेट परीक्षणलाई स्थानीयकरण गरी लक्षित समुदायको वित्तीय श्रोतमा पहुँच अभिवृद्धि गरिनेछ,
३. स्थानीय सरकार, सेवा प्रदायक सरोकारवाला संस्थाहरू, महिला र सीमान्तकृत समुहहरूलाई समावेश गरि उनीहरूको योजनाबद्ध रूपमा व्यक्तिगत र सामूहिक क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ,
४. स्थानीय तहको विकास प्रक्रियामा निर्णायक तथा अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्न आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरण गरिने छ, नगरपालिकाले निर्माण गरेका नीति, रणनीति, ऐन, कानुन, निर्देशिका तथा नियमावलिहरू लैससास मैत्री बनाउदै लगिने छ,
५. योजना तथा कार्यक्रमहरू लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट बमोजिम निर्माण तथा कार्यान्वयन गरी सबै योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई लैससास मैत्री गरिनेछ,
६. लैससासबारे अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता, सन्धि तथा महासन्धिहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा स्थानियकरण गरिनेछ,
७. सबै प्रकारका अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीमा लैससास उत्तरदायी दृष्टिकोण अपनाईने छ,
८. लैससास नीति प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि आन्तरिक र बाह्य सबै सरोकारवालहरू संग नियमित र प्रभावकारी समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गरिने छ ।
९. विद्यमान सामाजिक विभेदहरू तथा असमानताको खाडललाई अन्त्य गर्न परम्परागत हानिकारक अभ्यासको प्रचलनलाई हटाउन स्थानीय सरकार एवम् अन्य सेवा प्रदायक सरोकारवाला संस्थाहरूलाई उत्तरदायी गरिने छ ।

८. लैससास रणनीति (GESI Strategy)

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण मुलप्रवाहिकरणका लागि निम्नानुसार रणनीतिहरू कार्यान्वयन गरिनेछ ।

८.१. मूल प्रवाहिकरण:

१. नीतिगत ब्यवस्थाहरू, संस्थागत प्रणाली तथा संरचनाहरू, योजना, बजेट, अवसर, सेवामुलक कार्य, अनुगमन, मूल्यांकन र अनुसन्धान मार्फत उनीहरूलाई समग्र विकाशको प्रक्रियामा मुलप्रवाहिकरण गरिनेछ ।
२. लैङ्गिक उत्तरदायी तथा समावेशी बजेट परीक्षण संरचना र कार्यक्रमहरूमा महिला र सीमान्तकृत समुहहरूलाई समावेश गरि सबै जात जातीको अर्थपूर्ण सहभागिता गराई लैङ्गिक मूल प्रवाहिकरण गर्दै लगिनेछ ।

८.२. क्षमता बिकास

१. सरोकारवाला संस्थाहरूलाई लैससास प्रति उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउन योजनाबद्ध रूपमा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
२. लक्षित समुहको योजनाबद्ध रूपमा व्यक्तिगत र सामुहिक क्षमता अभिवृद्धि गरी स्थानीय तहको विकास प्रक्रियामा निर्णायक तथा अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरी आर्थिक तथा सामाजिक बिकास गर्ने ।

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति
कञ्चनरुप नगरपालिका, सप्तरी

३. लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट योजना निर्माणको लागि सबै सरोकारवालाहरूलाई लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट प्रकृत्यालाई संस्थागत गर्ने

द.३ सशक्तिकरण:

१. महिला तथा बन्धितमा परेका वर्ग तथा अल्पसंख्यकहरूलाई स्रोत साधनमा पहुच बढाउनको लागि नगरपालिकाको समग्र संरचना तथा प्रणालीमा अर्थ पुर्ण सहभागिता गराई सशक्तिकरण गर्ने
२. महिला तथा बन्धितमा परेका वर्ग तथा अल्पसंख्यकहरूलाई क्षमताविकास तथा शीप विकास गरी सामाजिक आर्थिक सशक्तिकरण गर्ने
३. बन्धितमा परेका वर्ग तथा अल्पसंख्यकहरूसँग भएको परम्परागत शिपको प्रबर्द्धन गरी आर्थिक सशक्तिकरण गर्ने

द. ४. सचेतीकरण:

१. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मुल प्रवाहिकरणको लागि नीति, रणनीति, ऐन, कानुन, निर्देशिका तथा नियमावलिहरूको निर्माण तथा परिमार्जन गर्दै लैजाने
२. नीति, रणनीति, ऐन, कानुन, निर्देशिका तथा नियमावलिहरूको वारेमा सबै सरोकारवाला पक्षहरूलाई सचेत गराई कार्यावयन गर्ने
३. लैससास बारे अन्तराष्ट्रिय प्रतिबद्धता, सन्धि तथा महासन्धिहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न स्थानियकरण गर्ने
४. विद्यमान सामाजिक विभेदहरू तथा असमानताको खाडललाई अन्त्य गर्न परम्परागत हानिकारक अभ्यासको प्रचलनलाई हटाउन लक्षित कार्यक्रम गर्ने ।

द.५. समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण :

१. लैससास सम्बन्धी नीति तथा योजना निर्माण र सोको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न केन्द्र, प्रदेश, विभिन्न प्रतिष्ठान, आयोग, समिति र स्थानीय सरकार आदिसंग समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने ।
२. लैससास सम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न विभिन्न सरकारी, दातृ निकाय एवम् गैरसरकारी निकायहरूसंग साभेदारी तथा समन्वय गर्ने ।

द.६. अनुगमन तथा मूल्यांकन :

१. सबै कार्यक्रम, योजना र आयोजनाको प्रत्येक चरणमा लैससास दृष्टिकोणबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने र यसलाई संस्थागत गर्दै लैजाने र यसको लागि अनुगमन तथा मूल्यांकन खाका तयार गर्ने ।

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति
कञ्चनरुप नगरपालिका, सप्तरी

९. रणनीतिक कृयाकलापहरू

क. स.	उद्देश्य	नीति	रणनीति	रणनीतिक कृयाकलाप	मापनका सुचक	पुष्टयाइका आधार
१.	संस्थागत संरचना र कार्यक्रमहरूमा महिला र सीमान्तकृत समुहहरूलाई समावेशी गर्नको लागि लैससास मूलप्रवाहिकरण मार्फत सशक्तिकरण गर्ने	सम्पूर्ण योजना तथा कार्यक्रमलाई लैससास दृष्टिकोणबाट संस्थागत गरी त्यसमा महिला र सीमान्तकृत समुहको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चितताका लागि मूलप्रवाहिकरण गर्ने । लैंगिक उत्तरदायी बजेटलाई तथा लैंगिक उत्तरदायी र समावेशी बजेट परीक्षणलाई स्थानीयकरण गरी लक्षित समुदायको वित्तिय श्रोतमा पहुँच अभिवृद्धि गरिनेछ	नीतिगत व्यवस्थाहरू, संस्थागत प्रणाली तथा संरचनाहरू, योजना, बजेट, अवसर, सेवामुलक कार्य, अनुगमन, मूल्यांकन र अनुसन्धान मार्फत उनीहरूलाई समग्र बिकाशको प्रक्रियामा मुलप्रवाहिकरण गरिनेछ । लैंगिक उत्तरदायी तथा समावेशी बजेट परीक्षण संरचना र कार्यक्रमहरूमा महिला र सीमान्तकृत समुहहरूमा समावेश गरि सवै जात जातीको अर्थपूर्ण सहभागिता गराई लैंगिक मूलप्रवाहिकरण गर्दै लगिनेछ ।	१. लैंगिक उत्तरदायी तथा समावेशी बजेट परीक्षण सवै कार्यक्रम तथा योजनामा लैससासलाई मध्यनजर गर्दै कार्यक्रम तथा योजना लैससास मैत्री बनाउने २. योजना तर्जुमा गर्दा अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्न संस्थागत संयन्त्रको सुदृढिकरण गर्ने ३. लैससास मैत्रि आवधिक योजना बनाउने ४. लैससास उत्तरदायी बजेट मार्फत बार्षिक योजना तर्जुमा गर्ने ५. लैससासमूखि तथ्यांक तथा सुचनाको व्यवस्थित गर्ने प्रणालिको विकास गर्ने ६. सरोकारवालाहरूमा नीतिगत व्यवस्थाहरू, संस्थागतजर्न लैससास उत्तरदायी बजेटको वारेमा सचेतना गर्ने ७. लैससास उत्तरदायी बजेटको सुनिश्चितताको लागि सुचक निर्धारण गर्ने	१. लैससास मैत्री योजना भएको हुनेछ २. योजना तर्जुमा गर्दा ३३ प्रतिशत सहभागिता भएको हुनेछ ३. लैससास मैत्रि आवधिक योजना तयार भएको हुनेछ ४. लैससास उत्तरदायी बजेट मार्फत बार्षिक योजना निर्माण भएको हुनेछ	बार्षिक नीति कार्यक्रम पुस्तिका सहभागि उपस्थिति पुस्तिका आवधिक योजना
२.	महिला र सीमान्तकृत	स्थानीय सरकार, सेवा प्रदायक सरोकारवाला	सरोकारवाला संस्थाहरूलाई लैससास प्रति उत्तरदायी र	१. खण्डकृत तथ्यांक संकलन, व्यवस्थापन तथा अध्यवधिक गर्ने	१. खण्डकृत तथ्यांक संकलन,	तथ्यांक रेकर्ड

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति
कञ्चनरुप नगरपालिका, सप्तरी

	समुहहरुलाई समावेश गरि क्षमता अभिवृद्धि गरी आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरण गर्ने ।	संस्थाहरु, महिला र सीमान्तकृत समुहहरुलाई समावेश गरि उनीहरुको योजनाबद्ध रुपमा व्यक्तिगत र सामूहिक क्षमता अभिवृद्धि गरी स्थानीय तहको विकास प्रक्रियामा निर्णायक तथा अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरी आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरण गर्ने ।	जवाफदेही बनाउन योजनाबद्ध रुपमा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । लक्षित समुहको योजनाबद्ध रुपमा व्यक्तिगत र सामूहिक क्षमता अभिवृद्धि गरी स्थानीय तहको विकास प्रक्रियामा निर्णायक तथा अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरी आर्थिक तथा सामाजिक विकास गर्ने ।	२. खण्डकृत तथ्यांकको आधारमा लक्षित वर्गको पहिचान गर्ने ३. लक्षित वर्गकोलागि बजेटको व्यवस्थापन गर्ने ४. विपन्न वर्गमुखी योजना तथा कार्यक्रम निर्माण गर्ने ५. लक्षित वर्गको आवश्यकताको पहिचानको आधारमा कार्यक्रम निर्माण गर्ने	व्यवस्थापन भएको हुनेछ २. लक्षित वर्गको पहिचान भएको हुनेछ ३. लक्षित वर्गको आवश्यकताको पहिचान भएको हुनेछ	प्रतिवेदन
३.	महिला र सीमान्तकृत समुहहरुलाई विकासको मुलप्रवाहमा ल्याउनका लागि आवश्यक पर्ने नीति, रणनीति, ऐन तथा कानुन बनाइ कार्यान्वयन गर्ने	नगरपालिकाले निर्माण गरेका नीति, रणनीति, ऐन, कानुन, निर्देशिका तथा नियमावलिहरु लैससास मैत्रि बनाउने	लैंगिकसमानतातथासामाजिकसमावेशशीकरण मुलप्रवाहिकरणको लागि नीति, रणनीति, ऐन, कानुन, निर्देशिका तथा नियमावलिहरुको निर्माण तथा परिमार्जन गदै लैजाने	१. लैससास सम्बन्धि संविधान तथा स्थानिय सरकार संचालन ऐनले निर्देशित गरेको ऐन कानुन तथा निर्देशिकाहरुको निर्माण, पुनरावलोकन गर्ने २. भएका ऐन कानुन तथा निर्देशिकाहरुलाई लैससास मैत्रि बनाउनको लागि विश्लेषण गर्ने ३. ऐन कानुन तथा निर्देशिकाहरुको निर्माण गर्ने सन्दर्भमा लैससास मैत्रि टोलि गठन गरी कार्यान्वयन गर्ने	१. ऐन कानुन तथा निर्देशिकाहरुको निर्माण भएको हुनेछ २. ऐन कानुन तथा निर्देशिकाहरुलाई लैससास मैत्रि विश्लेषण भएको हुनेछ ३. लैससास मैत्रि टोलि गठन भएको हुनेछ	ऐन कानुन तथा निर्देशिकाहरु विश्लेषण प्रतिवेदन निर्णय माइनुट
४.	योजना तथा कार्यक्रमहरु लैंगिक उत्तरदायी बजेट	योजना तथा कार्यक्रमहरु लैंगिक उत्तरदायी बजेट बमोजिम निर्माण तथा	लैंगिक उत्तरदायी बजेट योजना निर्माणको लागि सबै सरोकारवालाहरुलाई लैंगिक उत्तरदायी बजेट प्रकृत्यालाई	१. लैंगिक उत्तरदायी बजेटमुखी योजना बनाउन लैंगिक उत्तरदायी बजेटलाई संस्थागत गर्ने २. लैंगिक उत्तरदायी बजेट सम्बन्धि	१. योजना लैंगिक उत्तरदायी बजेटमुखी भएको हुनेछ	वार्षिक नीति कार्यक्रम पुस्तिका

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति
कञ्चनरुप नगरपालिका, सप्तरी

	बमोजिम निर्माण तथा कार्यान्वयन गरी सवै योजना तथा कार्यक्रमहरुलाई ललससास मैत्रि बनाउनेको लागि क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	कार्यान्वयन गरी सवै योजना तथा कार्यक्रमहरुलाई लैससास मैत्रि बनाउने	संस्थागत गर्ने	सवैलाई अभिमुखिकरण गर्ने ३. सवै योजनाहरुलाई लैससास मैत्रि बनाउने संयन्त्रको विकास गर्ने	२. अभिमुखिकरण भएको हुनेछ ३. संयन्त्रको विकास भएको हुनेछ	
५.	लैससासबारे अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता, सन्धि तथा महासन्धिहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा स्थानियकरण गर्नको लागि क्षमता विकास गर्ने	लैससासबारे अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता, सन्धि तथा महासन्धिहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा स्थानियकरण गर्न वकालत गर्ने	लैससासबारे अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता, सन्धि तथा महासन्धिहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न स्थानियकरण गर्ने	१. दिगो विकास लक्षको वारेमा सचेतना गराउदै स्थानियकरण गर्ने २. सिङको वारेमा अभिमुखिकरण गर्ने ३. वेइजिंग घोषणा पत्रको वारेमा सचेतना गराउदै स्थानियकरण गर्ने ४. संयुक्त राष्ट्र संघ सुरक्षा परिषदको प्रस्ताव १३२५ र १८२० को वारेमा सवैलाई जानकारी गराउने	लैससासबारे अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता, सन्धि तथा महासन्धिहरुको स्थानियकरण भएको हुनेछ	वार्षिक नीतिकार्यक्रम पुस्तिका
६.	सवै नीति, योजना र आयोजना तथा कार्यक्रम प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न प्रत्येक चरणमा लैससास दृष्िकोणबाट अनुगमन तथा	सवै प्रकारका अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीमा लैससास उत्तरदायी दृष्िकोण अपनाईने छ ।	सवै प्रकारका कार्यक्रम, योजना तथा आयोजनाहरुको प्रत्येक चरणमा लैससास दृष्िकोणबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने र यसलाई संस्थागत गर्दै लैजाने र यसको लागि अनुगमन तथा मूल्यांकन खाका तयार गर्ने	१. सवै कार्यक्रम, योजना र आयोजनाको प्रत्येक चरणमा लैससास दृष्िकोणबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने । २. अनुगमन र मुल्यांकन प्रणालिको संस्थागत विकास गर्ने अनुगमनको नतिजालाई वेवसाइटमा राख्ने । ३. अनुगमन र मुल्यांकन प्रणालि सम्बन्धि सवैलाई सचेत गर्ने	अनुगमन र मुल्यांकनको प्रतिवेदन वेवसाइट व्यवस्थापन भएको हुनेछ	अनुगमन र मुल्यांकनको प्रतिवेदन वेवसाइट

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति
कञ्चनरुप नगरपालिका, सप्तरी

	मूल्यांकन गर्ने र यसलाई संस्थागत गदै लैजाने ।			४. लैससास मैत्रि अनुगमन र मुल्यांकन प्रतिवेदनको कार्यान्वयन गर्ने		
७.	लैससास सम्बन्धी नीति निर्माण तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न केन्द्र, प्रदेश, विभिन्न प्रतिष्ठान, आयोग, समिति, दातृ निकाय, गैरसरकारी निकाय र स्थानीय सरकार आदि संग समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने ।	लैससास नीति प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि आन्तरिक र बाह्य सबै सरोकारवालहरु संग नियमित र प्रभावकारी समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गरिने छ ।	लैससास सम्बन्धी नीति तथा योजना निर्माण र साको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न केन्द्र, प्रदेश, विभिन्न प्रतिष्ठान, आयोग, समिति र स्थानीय सरकार आदिसंग समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने । लैससास सम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न विभिन्न सरकारी, दातृ निकाय एवम् गैरसरकारी निकायहरूसंग साभेदारी तथा समन्वय गर्ने ।	१. केन्द्र, प्रदेश, विभिन्न प्रतिष्ठान, आयोग, समिति र स्थानीय सरकार आदिसंग समन्वय, सहकार्य र सहजिकरणको लागि कार्ययोजना वनाउने । २. सहकार्य र साभेदारीता मार्फत प्राप्त उपलब्धलाई विश्लेषण गर्ने ३. समन्वय, सहकार्य र सहजिकरणको लागि साभ्भा मन्च वनाउने ४. समन्वय, सहकार्यको प्रभावकारिताको लागि सबै निकायहरूसंग सम्बन्ध स्थापना गर्ने	कार्ययोजना वनाउने तयार भएको हुनेछ साभ्भा मन्च वनाउने गठन भएको हुनेछ	कार्ययोजना विश्लेषण प्रतिवेदन उपस्थिति

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति
कञ्चनरुप नगरपालिका, सप्तरी

८.	विद्यमान सामाजिक विभेदहरू तथा असमानताको खाडललाई अन्त्य गर्न परम्परागत हानिकारकअभ्यासको प्रचलनलाई हटाउन स्थानीय सरकार एवम् अन्य सेवा प्रदायक सरोकारवालासंस्थाहरूलाई सचेतना गर्ने	विद्यमान सामाजिक विभेदहरू तथा असमानताको खाडललाई अन्त्य गर्न हानिकारकअभ्यासको प्रचलनलाई हटाउनस्थानीय सरकार एवम् अन्य सेवा प्रदायक सरोकारवालासंस्थाहरू लाई उत्तरदायी बनाउने	विद्यमान सामाजिक विभेदहरू तथा असमानताको खाडललाई अन्त्य गर्न परम्परागत हानिकारकअभ्यासको प्रचलनलाई हटाउन वकालत गर्ने	<ol style="list-style-type: none"> १. लैङ्गिक हिंसा न्युनिकरणको लागि आचार संहिता बनाउने २. हानिकारकअभ्यास न्युनिकरणका लागि मिडिया परिचालन गर्ने ३. लैङ्गिक हिंसा कोषको स्थापित लैङ्गिक हिंसा निवारण कोष परिचालन गर्ने ४. महिला हेल्प लाइनको व्यवस्था गर्ने ५. बाल विवाह न्युनिकरण सम्बन्धि अभियान संचालन गर्ने 	आचार संहिता तयार भएको हुनेछ लैङ्गिक हिंसा निवारण कोष परिचालन हुनेछ महिला हेल्प लाइनको व्यवस्था भएको हुनेछ	आचार संहिताको बोर्ड कोषको स्थापना महिला हेल्प लाइन संचालन
----	---	---	--	---	---	---

१०. वित्त व्यवस्थापन

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण मुल प्रवाहिकरण रणनीतिकार्यान्वयन गर्नका लागि आवश्यक पर्ने वित्तलाई यस नगरपालिकाले आन्तरिक तथा वाह्य स्रोतबाट व्यवस्थापन गरिने छ । सामुदायिक विकास कार्यक्रममा समानुपातिक सहभागिता र समावेशीकरण प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउदै स्रोत व्यवस्थापनको लागि सवैसँग सहकार्य गर्ने यसको लागि निम्न व्यवस्थापन गरिने छ

१. संघ तथा प्रदेशमा समन्वय गर्ने
२. वार्षिक बजेट लैससास लक्षितकार्यक्रमकालागि अग्रिम विनियोजन गर्ने
३. अन्य सरोकारवालाहरु संग समन्वय गर्ने
४. लैससासको लागि आन्तरिक स्रोत परिचालन गर्ने

११. कानूनीव्यवस्था:

लैससास रणनीति कार्यान्वयनको लागि कार्यपालिकाको बैठकले अनुमोदन तथा नगरसभाबाट पारित गरि कार्यान्वयन गर्ने र वेव साइडमा राख्ने र रणनीति जिवित बनाइ राख्ने

१२. रणनीति कार्यान्वयनको जिम्मेवारी तथा दायित्व:

लैससास रणनीति कार्यान्वयनको प्रमुख जिम्मेवारी नगरपालिकाको हुनेछ, यस्का लागि नगर प्रमुखको संयोजकत्वमा गठित लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समितिको हुनेछ । लैससास रणनीति कार्यान्वयन गर्नको लागि सवै वडा कार्यालयहरु समेत हुन्छन । लैससास रणनीति कार्यान्वयन प्रकृया निरन्तर चलिरहने भएकोले नगरपालिका भित्रका सवै कार्यरत सवै संघ संस्था तथा विकास साभेदरहरुले लैससास रणनीति कार्यान्वयनमा जिम्मेवारीवहन गर्नु पर्ने हुन्छ ।

यस रणनीति कार्यान्वयनको लागि पालिका प्रमुख संयोजकत्वमा गठित समितिले गर्दछ, -पालिकामा सामाजिक समावेशी नीति २०७८ र लैससास परिक्षण दिग्दर्शन २०७८ को व्यवस्था अनुसार समितिमा निम्न लिखित सदस्यहरु रहनेछन् ।

गाउँपालिका/नागरपालिकाका अध्यक्ष/प्रमुख	संयोजक
उपप्रमुख / उपाध्यक्ष	सदस्य
प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	सदस्य
सामाजिक विकास समितिका संयोजक	सदस्य
कार्यपालिका सदस्यहरु मध्यबाट कम्तीमा दूइ जना महिला सहित संयोजकले तोकेका तिन जना	सदस्य
सामाजिक संस्थाबाट समावेशी प्रतिनिधित्व हुने गरि तीन जना	सदस्य

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति
कञ्चनरुप नगरपालिका, सप्तरी

सामाजिक विकास शाखा प्रमुख

सदस्य सचिव

उक्त समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार निम्न अनुसार रहेको छ ।

१. सामाजिक समावेशिकरण नीति पुनरावलोकन र परिमार्जनका लागि खाका तयार गर्ने गराउने
२. नीति तथा रणनीतिकार्यान्वयनका लागि सम्बद्ध वडा तथा निकाय विच सहकार्य सहजिकरण र समवन्वय गर्ने गराउने
३. सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धि बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा र सञ्चालन गर्न आवश्यक समन्वय, सहकार्य तथा प्रोत्साहन एवम सहयोग सम्बन्धि व्यवस्था गर्ने
४. सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धि कार्यको अनुगमन गर्ने गराउने
५. सामाजिक समावेशिकरण सहयोगी नीतिहरूसँग सामञ्जस्यता स्थापना गर्ने र आवश्यक सहयोग आदान प्रदान गर्ने
६. सामाजिक समावेशिकरण मूल प्रवाहीकरणका लागि संस्थागत प्रणाली विधि एवम प्रक्रियाहरु स्थापित गर्न सहयोग गर्ने
७. वडा कार्यालयहरुमा सामाजिक समावेशिकरणका दृष्टिकोणले कार्यक्रम तर्जुमा गर्न संस्थागत क्षमता विकासमा सहयोग गर्ने
८. योजना, कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा एवम् अनुगमन तथा प्रतिवेदन प्रणालीमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरणको आवद्धता र मूलप्रवाहीकरणका लागि सहजिकरण गर्ने
९. सरकारी तथा गैरसरकारी संघ संस्था र नागरिक समाजमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न सहयोग पुराउने
१०. वडागत विकास कार्यक्रमको सामाजिक लेखाजोखा र परिक्षण गर्ने गराउने
११. अन्तराष्ट्रियरूपमा गरेका लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरणसँग सम्बन्धित प्रतिवद्धताहरु स्थानीयस्तरमा लागु एवम् कार्यान्वयन गर्न गराउन सहजीकरण, प्रोत्साहन र आवश्यक सहयोग गर्ने
१२. आर्थिक एवम् सामाजिक रूपमा पछाडि परेका वर्ग जात जाति लिङ्ग, क्षेत्र एवम् समुदायले प्रत्यक्ष फाइदा पाउने समावेशीकरणका कार्यक्रम वा आयोजनाका लागि आवश्यक बजेट विनिोजन भए नभएको अनुगमन गर्ने
१३. सामाजिक समावेशीकरण रणनीति कार्यान्वयन गर्ने क्रममा आउन सक्ने सम्भावित जोखिमहरुको आकलन र जोखिम सम्बोध गर्ने गराउने

समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार बस्नेछ । समितिको बैठक सम्बन्धि अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

१३. रणनीति कार्यान्वयन अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था:

नगरपालिकाको अनुगमन संयन्त्रलाई क्रियाशिल बनाई लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण उद्देश्यहरूले निर्दिष्ट गरेका रणनीति तथा कार्यनीतिहरूको कार्यान्वयन भए नभएको नियमित अनुगमन गरी वार्षिक प्रतिवेदनमा समवेश गरिनेछ । लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयनका विषयमा समेत वार्षिक लेखाजोखा गरिनेछ । नगरपालिकाको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र सकारात्मक प्रयासहरू कार्यान्वयन भएन भएको नियमित अनुगमन गरी वार्षिक समिक्षा गरिनेछ । वार्षिक प्रगतिका विषयमा समिक्षा गरी सुझावका आधारमा आगामी कार्यदिशा तय गरिने छ । नगरपालिकाले लैससास रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि नियमित अनुगमन तथा निर्देशन गर्न व्यक्ति वा निकायको प्रतिनिधित्व रहने लैससास नीति अनुगमन तथा निर्देशन समिति गठन गरिने छ ।

१४. सम्भाव्य जोखिम र न्यूनीकरणका उपायहरू :

लैससास रणनीति दिगो विकासका लागि विश्वव्यापी रूपमा अंगिकार गरिएको सवाल हो । यो विषय विभिन्न विषयगत क्षेत्रसंग अन्तर सम्बन्धित छ । यो विषय बहुसरोकारको क्षेत्र भएको हुँदा सबैको सहभागिता र प्रयासमा मात्र यस सम्बन्धमा उत्पन्न समस्याको हल गर्न सकिन्छ र जोखिमहरूलाई न्युनिकरण गर्न सकिन्छ । अभिमुखिकरणको निश्कर्ष अनुसार यहाँ केही सम्भावित जोखिम र जोखिम न्युनिकरण गर्न सकिने उपायहरू बारे उल्लेख गरिएको छ ।

संभाव्य जोखिम	न्यूनीकरणका उपायहरू
खण्डिकृत तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूको आधारमा योजना र कार्यक्रमहरू तयार हुनसक्नु ।	१. सबै वडाहरूमा खण्डिकृत तथ्यांक अद्यावधिक गरी सोही आधारमा योजना तर्जुमा प्रक्रिया सम्पन्न गर्न समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने ।
टोलवस्ती तथा वडा स्तरबाट लैससाससँग सम्बन्धित योजना तथा कार्यक्रमहरू छनौटमा पर्न नसक्नु ।	१. लक्षित बर्ग समुदायको अवस्था पहिँचान र विश्लेषणका आधारमा योजना छनौट गर्न सहजीकरण गर्ने । २. योजना तर्जुमा प्रक्रियामा लक्षित बर्ग समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता बृद्धि गर्न क्षमता विकासका कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
लैससास रणनीति कार्यान्वयनमा आवश्यक ज्ञान, क्षमता र दक्ष मानव स्रोतको कमी हुन सक्नु ।	१. नगरपालिकाबाट क्षमता विकासका कार्यक्रममा लगानीको वातावरण मिलाई दक्ष मानव स्रोतको उत्पादन तथा परिचालन गर्ने ।
लैससास नीतिमा उल्लेखित प्रावधानहरू कार्यान्वयन गर्न स्रोत साधनको सीमितता हुन सक्ने ।	१. नगरपालिकाको स्रोत परिचालनमा न्यायिक बितरण प्रणालीको अवलम्बन गर्ने । २. वार्षिक योजना तर्जुमा तथा बजेट विनियोजन गर्दा लैससास सम्बन्धी विषयहरूलाई प्राथमिकतामा राख्न नियमित समन्वय तथा

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति
कञ्चनरुप नगरपालिका, सप्तरी

	सहजीकरण गर्ने । ३. लैससास क्षेत्रमा स्रोत व्यवस्थापनका लागि सम्बन्धित संघ संस्थासंग समन्वय र सहकार्य बृद्धि गर्ने ।
सामाजिक विकासका कार्यक्रमले भौतिक विकासका कार्यक्रमले जस्तो तत्काल परिणाम देखाउन नसकिने हुदा लैससास विषय स्थानीय सरकारको प्राथमितामा पर्न नसक्नु ।	१. लैससासको महत्व र सरकारद्वारा जारी गरिएका कानून तथा अन्तराष्ट्रिय प्रतिबद्धता बारेमा जानकारी गराई लैससास विषयलाई प्राथमितामा राख्न नीतिगत व्यवस्था गर्ने । २. लैंगिक उत्तरदायी योजना तथा बजेट तर्जुमाका लागि नियमित समन्वयलाई प्रभावकारी बनाउने ।
नगरपालिकाका जनप्रतिनिधी र कर्मचारीमा लैससास सम्बन्धी साझा बुझाईमा एकरूपता हुन नसक्नु ।	१. सहभागितात्मक अभिमूखिकरण तथा सहजीकरणबाट लैससास अवधारणा बारे समान बुझाई बनाउने । २. लैससास सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तथा कानून र अन्तराष्ट्रिय प्रावधान बारे अभिमूखिकरण गर्ने ।

१५. निष्कर्ष :

लैससासको विषय राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय मुद्दा हो र यसलाई मानव अधिकारको रूपमा हेरिएको छ। यसलाई कार्यान्वयन गर्नको लागि धेरै राष्ट्रिय नीतितथा रणनीति तयार गरिएको छ । संघियता पश्चात लैससास कार्यान्वयनको लागि सबै स्थानिय सरकारहरुलाई बढि उत्तरदायि बनाइएको छ। यसको लागि नगरपालिकाले आफ्नो लैससासनीति तथा रणनीति बनाउनु पर्ने सन्दर्भमा यो रणनीति तयार भएको हो यसलाई कार्यान्वयनको लागि सबै सरोकारवालाहरुलाई उत्तरदायि बनाउनु पर्ने हुन्छ। यस रणनीतिलाई नतिजामुखि बनाउनको लागि निम्न बमोजिम आवश्यक पहल नगरपालिकाले गर्ने छ ।

१. नगरपालिकाको योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन प्रक्रियामा नजिकको साभेदारको रूपमाक्रियाशिल रहने ।
२. आफ्नो बस्ती तथा वडा तहका परिवारको खण्डीकृत सूचना तथा तथ्यांकहरु साथै विकास कार्यबाट भएको प्रगतिको अभिलेख राख्ने र आवश्यकताअनुसार सम्बन्धित वडा रनगरपालिकामा सम्बोधनका लागि माग पेश गर्ने ।
३. सामुदायिक विकाससंग सम्बन्धित योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन प्रक्रियामा जसको सवाल उसको नेतृत्व रहने गरी महिला, बालबालिका, अपांग, जेष्ठ नागरिक लगायत विपन्न र पछाडी पारिएको बर्ग समुदायको सक्रिय सहभागिता सुनिश्चितता गर्न वकालत तथा नियमित समन्वय र साभेदारी गर्ने ।
४. सेवा-प्रदायकको व्यवहार, कार्यशैली र क्रियाकलापको नियमित निगरानी गरी लैससासमैत्री, बालमैत्री, अपांगमैत्री तथा समावेशी बनाउन सम्बन्धित शाखा तथा निकाय समक्ष वकालत तथा माग गर्ने ।

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति
कञ्चनरुप नगरपालिका, सप्तरी

५. महिला तथा वञ्चित समूहको विकासलाई सीमित गर्ने खालका हानीकारक सामाजिक प्रचलन र गलत सामाजिक अभ्यास विरुद्ध आवाज उठाउने । स्थानीय तहमा सञ्चालित अभियानरूपी कार्यक्रमहरुमा सक्रिय संलग्नता जनाउने
६. स्थानीय विकास निर्माणका कार्यहरुमा जनसहगिता अभिवृद्धि गर्न वडा तथा नगरपालिकामा वकालत गर्ने ।

अनुसुची

लैससास परिभाषा-मुख्य शब्दावलीहरु

परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस रणनीतिमा स्थानीय तह भन्नाले अग्नीसाइर कृष्णासवरण गाउँपालिका सम्भन्नु पर्छ ।

योजना”भन्नाले समग्र विकास निर्माण सम्बन्धी कार्यको लागि तयार गरिएको स्थानीय तहको आवधिक विकास योजना, वार्षिक विकास योजना, एकिकृत शहरी विकास योजना, जिल्ला सडक गुरुयोजना र विषयगत गुरुयोजना, रणनीति योजना आदि सम्भन्नु पर्छ ।

सामाजिक वञ्चितीकरण” भन्नाले औपचारिक नियम, ऐन, कानून आदि तथा परम्परा देखि चलि आएको अनौपचारिक मुल्यमान्यता बमोजिम लिङ्ग, जात जाति, धर्म आदि विभेदका कारणले सुविधाबाट वञ्चित भएका अवस्थालाई सम्भन्नु पर्छ ।

सामाजिक समावेशीकरण” भन्नाले अवसर तथा स्रोत साधन उपभोग गर्नबाट वञ्चित भई जोखिममा परेका र स्तरयुक्त आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक जीवनयापन गर्नबाट वञ्चित भई गरिवी तथा सामाजिक रुपमा वञ्चितिकरणमा परेका समूहहरुलाई विकास निर्माण र कार्यसम्पादनका प्रकृत्यामा सहभागी गराई उपलब्ध अवसर, श्रोत, साधन तथा आधारभूत अधिकार उपयोग गर्ने कुराको सुनिश्चिततालाई सम्भन्नु पर्छ ।

लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशी व्यक्ति” भन्नाले नगरपालिकाको लैंगिक समानता तथा समावेशी विषय हेर्ने गरी सम्पर्क व्यक्तिको रुपमा तोकिएको कर्मचारीलाई सम्भन्नु पर्छ ।

सामाजिक समावेशी बजेट” भन्नाले विभिन्न,जातजाती, क्षेत्र, वर्ग र समुदाय, अपांगता भएका व्यक्ति, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिकहरुको आवश्यकतालाई सहभागिमुलक ढंगले सम्बोधन गर्दै समग्र विकास प्रक्रियालाई निजहरु प्रति उत्तरदायि बनाउने उद्देश्यले तर्जुमा गरिने बजेट तथा कार्यक्रमलाई जनाउँछ । सामाजिक समावेशी लक्ष्यलाई केन्द्रमा राखेर सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी विश्लेषण गरी आर्थिक स्रोतको सुनिश्चितता र उपलब्धिको समता मुलक वितरण र उपभोग हुनेगरी तर्जुमा गरिएको बजेट समेत सम्भन्नु पर्छ ।

लैङ्गिकता : कुनै पनि मानिस लिङ्गको आधारमा महिला वा पुरुष वा यौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्यक भएका कारण समाजद्वारा उनीहरुलाई दिइने भूमिका, व्यवहार र उनीहरुलाई हेर्ने दृष्टिकोण हो ।

लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण :नगरपालिकाको कुनै पनि योजनाबद्ध कार्य, विद्यमान संरचनाहरु र सबै विषयगत क्षेत्रका कानून, नीति नियम, कार्यक्रम कार्यन्वयनको , बजेट र सेवा प्रवाह तथा योजना तर्जुमाका हरेक क्षेत्र तथा तहमा लैङ्गिक समानतालाई आन्तरिकीकरण गर्ने स्थिति नै लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण हो ।

लैङ्गिक संवेदनशिल : सेवा प्रवाह प्रक्रिया र नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमाका सबै चरणहरुमा महिला पुरुष रयौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्यक हरका रुका विशेष आवश्यकता र प्राकृतिक अवस्था अनुसार

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति
कञ्चनरुप नगरपालिका, सप्तरी

उनीहरूको सन्तुलित विकास, सार्वजनिक लाभ प्राप्तीको सुनिश्चितता र अधिकार प्राप्ती प्रति गम्भीर हुनु हो ।

लैङ्गिकमैत्री: समाज वा राज्यको हरेक संरचना र नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमाका सबै चरणहरूमा महिला, पुरुष वा यौनिक लैंगिक अल्पसंख्यक अल्पसंख्यकका विशेष आवश्यकताहरू सम्बोधनका लागि गरिने प्राथमिकता पुर्ण व्यवहार हो ।

“लैङ्गिक प्रभाव विश्लेषण“ भन्नाले नीति तथा अभ्यासहरूको परिक्षण गरेर कुनै पनि योजना कार्यक्रम तथा आयोजनाबाट महिला एवम् पुरुष कतिको लाभान्वित भएका छन् भन्ने अवस्थाको विश्लेषण गर्ने कार्यलाई सम्भन्नु पर्दछ ।

“लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट” भन्नाले स्थानीय निकायको योजना तर्जुमा गर्दा समाजमा रहेका विभिन्न जातजाति, क्षेत्र, वर्ग र समुदायका महिला, पुरुष, यौनिक अल्पसंख्यक, अपांगता भएका व्यक्ति, बाल-बालिका तथा जेष्ठ नागरिकहरूको आवश्यकतालाई सहभागिता मूलक ढंगले सम्बोधन गर्दै समग्र विकास प्रक्रियालाई निजहरू प्रति उत्तरदायी बनाउने उद्देश्यले तर्जुमा गरिने कार्यक्रम र बजेटलाई जनाउँछ । लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी लक्ष्यलाई केन्द्रमा राखेर उद्देश्य मूलक, योजनावद्ध, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी विश्लेषण गरी आर्थिक स्रोतको सुनिश्चितता र उपलब्धि को समतामूलक वितरण र उपभोग हुने गरी गरिने बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई सम्भन्नु पर्दछ ।

“लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी परीक्षण” भन्नाले समाजमा रहेका विभिन्न जातजाति, क्षेत्र, वर्ग र समुदायका महिला र पुरुष बीचको भूमिका, सम्बन्ध, स्थान, स्तर, अवसर आदिको विश्लेषणबाट लैङ्गिक समानता तथा समावेशी विकास गर्न तय गरिएको बजेट र कार्यक्रम मार्फत तोकिएको उद्देश्य हासिल भए नभएको लेखाजोखा र परीक्षण गरी सुधारका उपाय पहिल्याउने औजारलाई सम्भन्नु पर्छ ।

“खण्डीकृत तथ्याङ्क” भन्नाले महिला तथा पुरुष जातीय अल्पसंख्यक समुह, अपाङ्गता भएका एवम् एच.आई.भि.संक्रमित व्यक्ति तथा अन्य सीमान्तकरणमा परेका समुहहरूको तहगत तथ्याङ्कलाई सम्भन्नु पर्दछ ।

“गरिबी नक्शाङ्कन” गरिबी नक्शाङ्कन भन्नाले एउटा निश्चित भू-भागमा बसो बास गर्ने घर परिवारको गरिबी र असमानताको स्थान केन्द्रित वितरण (Specific Distribution) बारे थाहापाउन प्रयोग गर्ने विधिलाई सम्भन्नु पर्दछ ।

“लक्षितवर्ग/समूह” भन्नाले आर्थिक रूपमा विपन्न वर्गका महिला एवम् बालबालिका तथा आर्थिक र सामाजिक रूपमा पिछडिएका वर्गहरू (सबै जातजातिका विपन्न वर्गहरू, जेष्ठ नागरिक, यौनिक अल्पसंख्यक, आदिवासी जनजाति, मधेशी, दलित, मुस्लिम, पिछडिएको वर्ग, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, अल्पसंख्यक तथा सीमान्तकृत समुह आदिको एवम् नेपाल सरकारले लक्षित समूह भनी तोकेका वर्ग एवं समुदाय सम्भन्नु पर्दछ ।

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति
कञ्चनरुप नगरपालिका, सप्तरी

“स्थानीयकरण” भन्नाले कुनै पनि विषय वा कार्यक्रमलाई कुनै स्थानीय ठाउँ विशेषको परिस्थिती वा अवस्था अनुसार ढाली त्यसको प्रभावकारी एवम् अधिकतम् उपयोग गर्ने प्रक्रिया सम्भन्नु पर्दछ ।

“बञ्चित समुह” भन्नाले परम्परागत रूपमा लामो समय देखि जातिय, आर्थिक, लैङ्गिक, अपाङ्गता, यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यक एवम् भौगोलिक कारणले गर्दा पछि परेका महिला, दलित, आदिवासी, जनजाती, मधेसी, मुस्लिम, अपाङ्ग, जेष्ठ नागरीक, बाल-बालिका एवम् दुर्गम क्षेत्रमा बसोवास गर्ने जनता सम्भन्नु पर्दछ ।

“अल्पसंख्यक” भन्नाले संघीय कानून बमोजिम निर्धारित प्रतिशत भन्दा कम जनसंख्या रहेका जातीय, भाषिक र धार्मिक समूह सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले आफ्नै जातीय, धार्मिक र भाषिक विशिष्टता भएको, त्यसलाई बचाई राख्ने आकांक्षा रहेका, विभेद र उत्पीडन भोगेका समूह समेतलाई जनाउँछ ।

“सीमान्तीकृत” भन्नाले राजनीतिक, आर्थिक र सामाजिक रूपले पछाडि पारिएका, विभेद र उत्पीडन तथा भौगोलिक विकटताको कारणले सेवा सुविधाको उपभोग गर्न नसकेका वा त्यसबाट बञ्चित रहेका संघीय कानून बमोजिमको मानव विकासको स्तर भन्दा न्यून स्थितिमा रहेका समुदाय सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले अति-सीमान्तीकृत र लोपोन्मुख समुदाय समेतलाई जनाउँछ ।